

6. Előadás

Előadó: Hajnal Péter

Jegyzetelő: Bittner Emese

2009. október 12.

Párosításokra vonatkozó algoritmikus kérdések

Először egy hasznos jelölést vezetünk be.

Jelölés. Legyen F egy élhalmaz. Legyen $V(F)$ azon csücsok halmaza, amelyekre illeszkedik valamely F -beli él. $V(F)$ elemei az F élhalmaz által lefedett csücsok halmaza.

Az alábbiakban a témakör központi fogalmait foglaljuk össze.

Definíció. $M \subset E(G)$ párosítás, ha $|V(M)| = 2|M|$. $V(M)$ elemei a párosított csücsok. Legyen $\bar{V}(M) = V(G) - V(M)$, a párosítatlan csücsok halmaza. Legyen M egy párosítás, ha $ss' \in M$, akkor azt mondjuk s párja s' . Egy M párosítás *teljes párosítás* ha $V(M) = V(G)$ (azaz $\bar{V}(M) = \emptyset$).

Három módszert ismertetünk. Mindegyik működik általános gráfokra, de páros gráfokra egyszerűbbek. Mi csak a páros gráfok esetét vizsgáljuk.

I. Véletlen módszer

Adott G egyszerű, páros gráf, $|A| = |F| = n$ (az általánosítás megszorítása nélkül feltehető). Van-e G -ben teljes párosítás?

★

Definíció. Legyen G egy $A \cup F$ színsztályokkal rendelkező páros gráf. G páros szomszédsági mátrixa B_G , az a mátrix, amely sorai A -val, oszlopai F -fel vannak azonosítva, továbbá egy $a \in A$ -nak megfelelő sor és egy $f \in F$ -nek megfelelő oszlop találkozásában 1 szerepl, ha szomszédosak, 0 különben.

Megjegyzés. G (teljes) A_G szomszédsági mátrixában a sorok és oszlopok is a $V(G)$ csúcshalmazzal azonosított. Ha a sorok/oszlopok felsorolásában A elemei megelőzik F elemeit, akkor az A - A , illetve F - F élek hiánya miatt a mátrix bal felső és jobb alsó sarkában 0-k egy nagy blokkja található, míg a jobb felső sarokban B_G szerepel, a bal alsó sarokban pedig B_G^T , a páros szomszédsági mátrix transzponáltja.

$$\begin{pmatrix} 0 & B_G \\ B_G^T & 0 \end{pmatrix}$$

Azaz a páros szomszédsági mátrix csak a szokásos szomszédsági mátrix tömörítése.

A mátrix leírja a G páros gráfot. A G páros gráfra vonatkozó fogalmak átfogalmazhatóak a mátrixok nyelvére. Az alábbiakban egy „szótárt” ismertetünk.

$$\begin{aligned}
 B_G \text{ pozíciói} &\equiv A \times F \\
 B_G \text{ 1-esei} &\equiv E(G) \\
 |A| = |F| &\equiv B_G \text{ négyzetes mátrix} \\
 M \text{ párosítás} &\equiv \forall \text{ sorban és oszlopban max egy db 1-es van} \\
 M \text{ teljes párosítás} &\equiv \forall \text{ sorban és oszlopban pontosan egy db 1-es van} \\
 &\equiv a \text{ megfelelő 1-esek egy kifejtési tag tényezői}
 \end{aligned}$$

A fentiek alapján, ha G -ben van teljes párosítás, akkor $\det B_G$ kifejtésében létezik egy nem 0 tag. Ezt az egyszerű észrevételt a következő állítás foglalja össze.

1. Következmény. $\det B_G \neq 0$ esetén $\det B_G$ kifejtésében létezik nem 0 tag, ami ekvivalens azzal, hogy létezik teljes párosítás G -ben.

A fordított irány nem igaz. Ehhez vegyünk egyolyan páros gráfot, amelyben két alsó pontnak ugyanaz a szomszédsága és ezzel együtt van teljes párosítás a gráfban (például egy teljes páros gráf, $K_{n,n}$ megfelel). Ekkor B_G -ben lesz két azonos sor, azaz a determináns értéke 0.

Definíció. Az M permanense

$$\text{per } M_{n \times n} = \sum_{\Pi \in S_n} \prod_{i=1}^n M_{i\Pi(i)}$$

Észrevétel. (i) $\text{per } B_G \neq 0$ esetén G -ben létezik teljes párosítás.

(ii) $\text{per } B_G$ a teljes párosítások száma G -ben.

Sajnos ez az észrevétel nem segít algoritmikus problémánk megoldásában: $\text{per } B_G$ kiszámítása $\#P$ -nehéz.

Definíció. $X_G \in \mathbb{R}[x]^{n \times n} : \forall e \in E(G)$ esetén B_G e -nek megfelelő 1-esét x_e -vel helyettesítjük.

2. Tétel. $\det(X_G)$ nem az azonosan 0 polinom akkor és csak akkor, ha létezik G -ben teljes párosítás.

Észrevétel. (i) G -beli teljes párosítások száma megegyezik a $\det(X_G)$ -ben szereplő különböző monomok számával.

(ii) $\det(X_G)$ -nek túl hosszú lehet a standard leírása, de hatékonyan kiértékelhető, ha $x_e = \alpha_e$, ahol $\alpha_e \in \mathbb{R}$, (lásd numerikus analízis vagy algebra előadás).

Az előző észrevételen alapul az alábbi algoritmus.

Véletlen algoritmus.

1. lépés: Minden e élre vegyünk egy $r_e \in \{1, \dots, N\}$ -t, ahol r_e uniform eloszlású valószínűségi változó.

2. lépés: Számítsuk ki $\det(X_G)|_{x_e=r_e}$ -t.

3. lépés:

- Ha ez nem 0, akkor az output legyen "Létezik teljes párosítás"
- Ha ez 0, akkor az output legyen "Valószínűleg nem létezik teljes párosítás"

Az algoritmus analízise

Az algoritmusunk tévedhet. De hogyan?

- "Létezik teljes párosítás": biztosan jó a válasz.
- "Valószínűleg nem létezik teljes párosítás":
  - ha $\det(X_G)$ az azonosan 0 polinom, akkor jó a válasz;
  - ha $\det(X_G)$ nem az azonosan 0 polinom, akkor szerencsétlen r_e -ket választottunk, épp $\det(X_G)$ gyökeit.

Célunk, hogy a hibázás lehetőségét minél kisebbé tegyük. Érezhető, hogy minél nagyobb az N , annál kisebb a hibázás valószínűsége. Az alábbi lemmára van szükségünk, hogy ezt az érzésünket matematikailag is pontosá tegyük.

3. Tétel (Schwartz-lemma). *Legyen $p(x_1, \dots, x_k) \in \mathbb{R}[x_1, \dots, x_k]$ egy nem azonos 0 polinom, és legyenek $r_i \in \{1, \dots, N\}$ -k uniform eloszlású független valószínűségi változók, ($1 \leq i \leq k$). Ekkor*

$$P(p(r_1, \dots, r_k) = 0) \leq \frac{\deg p}{N}$$

Bizonyítás. k -ra vonatkozó teljes inducióval bizonyítunk.

$k = 1$ esetén $p \in \mathbb{R}[x]$. Ekkor $|\{r \in \mathbb{R} : p(r) = 0\}| \leq \deg p$, így annak a valószínűsége, hogy egy adott $r \in \{1, \dots, N\}$ épp gyöke a p -nek felülről becsülhető $\frac{\deg p}{N}$ -nel (r uniform eloszlású).

Tegyük fel, hogy $k - 1$ -re teljesül az állítás. Írjuk fel a k -változós p polinomot a következő alakban:

$$p(x_1, \dots, x_k) = p_\alpha(x_1, \dots, x_{k-1}) \cdot x_k^\alpha + p_{\alpha-1}(x_1, \dots, x_{k-1}) \cdot x_k^{\alpha-1} + \dots + p_0(x_1, \dots, x_{k-1}),$$

ahol $p_\alpha(x_1, \dots, x_{k-1})$ egy nem azonosan 0 polinom. A felírásból következik, hogy $\deg p \geq \deg p_\alpha + \alpha$.

Legyen $R_k = \{(r_1, \dots, r_k) : p(r_1, \dots, r_k) = 0\}$ és $Q = \{(r_1, \dots, r_k) : (r_1, \dots, r_{k-1}) \notin R_{k-1}, \text{ de } (r_1, \dots, r_k) \in R_k\}$. Látható, hogy $R_k \subseteq R_{k-1} \cup Q$, amiből és az indukciós feltevésből következik, hogy

$$\mathbb{P}(R_k) \leq \mathbb{P}(R_{k-1}) + \mathbb{P}(Q) \leq \frac{\deg p_\alpha}{N} + \frac{\alpha}{N} \leq \frac{\deg p}{N}.$$

Ezzel beláttuk a tétel állítását. ■

A lemmát alkalmazva a véletlen algoritmusra, kapjuk, hogy ha $\det(X_G) = p$, $\deg p = n (= |A| = |F|)$, és $N = 2n$ választása esetén a hibázás valószínűsége legfeljebb $\frac{1}{2}$. A hibázás valószínűsége tovább csökkenthető N értékének növelésével, vagy a fenti változat többszöri, független ismétlésével.

II. Poliéder/lineáris programozási módszer

Legyen G páros gráf, $c : E(G) \rightarrow \mathbb{R}^+$ Keressük a $c(M) = \sum_{e \in M} c(e)$ maximumát, ahol $M \subset E(G)$ a G párosításain fut keresztül.
maximumát.

★

Az $M \subseteq E(G) = \{e_1, \dots, e_m\}$ párosításhoz tartozó karakterisztikus függvény $\underline{\chi}_M = (v_i) \in \mathbb{R}^m$, ahol $v_i = 1$, ha $e_i \in M$, különben 0. A karakterisztikus vektor komponensei a gráf éleivel vannak azonosítva. $m = |E(G)|$ miatt $\mathbb{R}^{E(G)}$ és $\mathbb{R}^m$ azonosítható. Ezt használjuk: v_i a karakterisztikus vektor i -edik komponense, de egyben az $e_i \in E(G)$ élnek megfelelő komponens is. Számunkra a második szemlélet természetesebb.

Észrevétel. $c(M) = \langle \underline{c}, \underline{\chi}_M \rangle$, ahol $\underline{c} \in \mathbb{R}^{E(G)}$. Így a feladat:

$$\begin{aligned} \max\{\langle \underline{c}, \underline{\chi}_M \rangle : M \text{ párosítás}\} &= \max\{\langle \underline{c}, \underline{x} \rangle : \underline{x} \in \{\underline{\chi}_M : M \text{ párosítás}\}\} \\ &= \max\{\langle \underline{c}, \underline{x} \rangle : \underline{x} \in \text{conv}\{\underline{\chi}_M : M \text{ párosítás}\}\} \end{aligned}$$

Az utolsó kifejezésben szereplő geometriai fogalmakat itt is ismertetjük.

Definíció. Legyen $P \subseteq \mathbb{R}^m$ ponthalmaz. Ekkor P konvex burka,

$$\text{conv}P = \left\{ \sum_{i=1}^k \lambda_i \underline{p}_i : \lambda_i \geq 0, \sum \lambda_i = 1, \underline{p}_i \in P \right\}$$

a legszűkebb konvex halmaz, amely P -t tartalmazza.

A konvex burokban összegyűjtött vektorokat a P ponthalmaz elemei konvex kombinációinak nevezzük.

Jelölés. A $\text{conv}\{\underline{\chi}_M : M \text{ párosítás}\}$ halmazt jelöljük $MP(G)$ -vel.

$MP(G)$ tehát a $\{\underline{\chi}_M : M \text{ párosítás}\}$ halmazt bővíti ki a konvex kombinációkkal. Általában a lehetséges megoldások halmazának bővítése kihat a maximalizálási feladatra is. Ebben az esetben ez nem így van. $MP(G)$ konvex, korlátos, zárt halmaz. Egy lineáris függvény $MP(G)$ -beli optimumát egy $\underline{\chi}_M$ pontban veszi fel, hiszen

$$\langle \underline{c}, \sum \lambda_i \underline{p}_i \rangle = \sum \lambda_i \langle \underline{c}, \underline{p}_i \rangle \leq \max \langle \underline{c}, \underline{p}_i \rangle.$$

Ezzel az észrevételünket igazoltuk.

A $\max \langle \underline{c}, \underline{x} \rangle : \underline{x} \in MP(G)$ optimalizálási feladat megoldása egy lineáris programozási feladat. Ennek simplex módszerrel történő megoldásához szükséges $MP(G)$ lineáris egyenlőtlenségekkel való leírása. Az alábbiakban néhány olyan egyenlőtlenséget gyűjtünk össze, amelyek $\{\underline{\chi}_M : M \text{ párosítás}\}$ elemeire (így $MP(G)$ pontjaira is) teljesülnek.

Definíció. Tekintsük $\underline{x} = (x_e : e \in E(G)) \in \mathbb{R}^{E(G)}$ vektort.

Legyen $\widehat{MP}(G) = \{\underline{x} \in \mathbb{R}^{E(G)} : x_e \geq 0 \forall e \in E(G), \text{ és } \sum_{e: vIe} x_e \leq 1 \forall v \in V(G)\}$

Megjegyzés. A definiált két politóp között egy irányú kapcsolat van:

- $MP(G) \subseteq \widehat{MP}(G)$.
- Általában a tartalmazás valódi. Erre példa a $G = C_{2k+1}$ gráf, ugyanis például $\underline{x}$ minden koordinátáját $\frac{1}{2}$ -nek véve, a kapott vektor eleme $\widehat{MP}(G)$ -nek, viszont nem eleme $MP(G)$ -nek ($\sum_{e \in E(G)} x_e = k$ hipersík elvágja ezt a vektort $MP(G)$ -től).

Célunk belátni, hogy ha G páros, akkor $MP(G) = \widehat{MP}(G)$. Ehhez elég megmutatni, hogy $\widehat{MP}(G)$ csúcsai egészek. Ugyanis $\widehat{MP}(G)$ egész koordinátájú pontjai pontosan $\{\chi_M : M \text{ párosítás}\}$ elemei. $\widehat{MP}(G)$ viszont csúcsai konvex burka, így a másik irányú tartalmazás is adódik. $\widehat{MP}(G)$ minden csúcsát megkapjuk úgy, hogy a politópot leíró egyenlőtlenségek közül kiválasztunk néhányat, amelyek egyenlőségjellel egy egyértelműen megoldható rendszert alkotnak. Az egyértelmű megoldás a tetszőlegesen kiválasztott csúcs. Az egyértelmű megoldás Cramer-szabállyal is felírható. Ekkor a koordináták két determináns hányadosaként adódnak. A determinánsokban egészek vannak, a nevező értéke pedig nem-nulla. A hányados biztos egész lesz, ha a nevezőben szereplő mátrix determinánsa ± 1 . Könnyű látni, hogy bárhogy is döntünk az egyértelműen megoldható egyenletrendszer mátrixa a gráf pont-él-illeszkedési mátrixának részmátrixa lesz. Így célunkat elérjük, ha belátjuk a következő lemmát.

4. Lemma. *Legyen M egy G páros gráf pont él illeszkedési mátrixa. Ekkor M minden négyzetes R részmátrixának determinánsa a $\{-1, 0, 1\}$ egy eleme.*

Bizonyítás. Legyen R egy $k \times k$ méretű részmátrix. k -ra vonatkozó teljes indukcióval bizonyítunk. $k = 1$ esetén nyilvánvaló az állítás.

M sorai (és így R sorai is) az A és F kategóriák közt oszlanak meg.

1. eset: R valamelyik oszlopában nulla avgy egy 1-es szerepel. Ekkor ezen oszlop szerint fejtsük ki a determinánst. Vagy biztos 0-t kapunk (R -ben csupa 0 oszlop szerepel), vagy az indukciós lépés alapján leszünk készen.

2. eset: R minden oszlopában két 1-es van, ekkor szükségszerűen egy A -beli és egy F -beli. Ekkor az A -beli sorok összege egyenlő az F -beli sorok összegével. A determináns értéke emiatt 0. ■

A lemmában szereplő tulajdonsággal már korábban is találkoztunk más mátrixok esetén.

Definíció. Egy M mátrix *totálisan unimoduláris*, ha minden négyzete aldeterminánsa 0 vagy ± 1 .

Végül összefoglaljuk az eredményünket.

5. Következmény. *Ha G páros, akkor $MP(G) = \widehat{MP}(G)$*

Ez a következmény vezet el a következő algoritmushoz:

Lineáris programozáson alapuló algoritmus: Írjuk fel az $\widehat{MP}(G)$ -t leíró LP feladatot. Oldjuk meg szimplex módszerrel. A megoldás garantáltan egész koordinátájú lesz, így egy párosítást ír le. Ez az algoritmus outputja.

III. Kombinatorikus, javítgatásos módszer

Adott egy gráf. Keressünk egy legnagyobb elemszámú M párosítást.

★

Ezt a következő alkalommal tárgyaljuk.